

Folketrygdens ytelser til etterlatte

Forslag til reform NOU 2017: 3

Innlegg på EISS-møte 7. april 2017

Etterlatteytelsene i folketrygden

- Pensjon eller overgangsstønad til etterlatte under 67 år
- Barnepensjon
- Særlige regler som gir etterlatte høyere alderspensjon eller uføretrygd
- Enkelte andre ytelser, det vil først og fremst si ytelser til tidligere familiepleiere

Antall mottakere, gjennomsnittlig ytelse og totale utgifter i 2015

	Antall mottakere	Gjennomsnittlig årlig ytelse i kroner	Totale utgifter i milliarder kroner
Etterlattepensjon	16 700	100 000	1,7
Barnepensjon	12 400	32 000	0,4
Gjenlevendefordel alderspensjon	116 000	38 000	4,4
Gjenlevendetillegg uføretrygd	6 600	51 000	0,3

Mandat

- Vurdere behovet for de ulike ytelsene, herunder om:
 - etterlattepensjonen kan gjøres tidsbegrenset
 - gjenlevendefordelene i alderspensjon skal videreføres
- Vurdere utformingen av barnepensjonene
- Utarbeide forslag til overgangsordninger
- Tilleggsmandat: vurdere de særlige reglene for flyktninger

Begrunnelser for dagens etterlatteytelser

(vedtatt ved innføring av lov om folketrygd i 1967)

Forsikrer mot tap av forsørger gjennom:

- Å belønne ubetalt omsorgsarbeid og arbeid i hjemmet
- Belønningen skjer gjennom avledete ytelser
- Kompenserer for bortfall av stordriftsfordeler i husholdet

Øvrige trygdeytelser: Forsikring mot tap av inntektsgivende arbeid

Utviklingstrekk i samfunnet siden 1967

- Kvinner og menn er mer likestilte innenfor familien
- Kvinners yrkesdeltakelse har økt
- Endrede samlivs- og familiemønstre, økt antall enpersonhushold

Utviklingen i trygd - og velferdspolitikken

- Det offentlige tar i dag et stort ansvar for omsorg (barn og pleietrengende voksne)
- Foreldrepermisjonen er utvidet
- Omsorgspoeng i pensjonssystemet
- Forbedret minstesikring i pensjonssystemet

Folketrygdens hoveddilemma – fordeling versus økonomisk effektivitet

Folketrygden skal:

- Bidra til økonomisk og sosial trygghet og til utjevning av inntekt
- Men også stimulere til arbeid

Utvalgets forslag

Hovedprinsipper for omlegging av etterlatteytelsene

Bør bygge på prinsippene i andre trygdepolitiske reformer:

- Arbeid
- Egen inntekt
- Opptjening av egne pensjonsrettigheter

Fra etterlattepensjon til omstillingsstønad for etterlatte voksne under 67 år

- Utformes uavhengig av avdødes inntekt
 - Bruttoytelse på 2,25 grunnbeløp per år
 - Skattlegges som lønn og gjøres pensjonsgivende
 - Avkortes 45 prosent mot etterlattes arbeidsinntekt over 50 prosent av grunnbeløpet
- Tidsbegrenses til tre år (ev. forlengelse i to år)
- Aktivitetskrav
- Overgangsregler: skjermer eldre med svak tilknytning til arbeidsmarkedet

En styrking og individretting av barnepensjonene

- Utformes uavhengig av
 - foreldrenes pensjonsrettigheter
 - om barnet deler en samlet ytelse med søsken
- Ytelsen skal være
 - 50 prosent av grunnbeløpet per barn per år når én forelder er død
 - 120 prosent av grunnbeløpet per barn per år når to foreldre er døde
- Ytelsen kan utbetales til barnet er 20 år, uavhengig av om én eller to foreldre er døde
- Overgangsregler: kan velge det regelverket som gir høyest ytelse

Utfasing av gjenlevenderettigheter i alderspensjon

Avvikling over tid gjennom utfasingen av de gamle reglene for opptjening av alderspensjon:

- Årskullene 1954–1962 får f.o.m. 2020 beregnet gradvis lavere gjenlevenderettigheter. De som er født i 1963 og senere får ingen gjenlevenderettigheter
- Gjenlevende alderspensjonister født i 1944 og senere får verdien av gjenlevenderettigheten videreført nominelt fra og med 2020

Utfasing av gjenlevendetillegg til uføretrygden

- Ingen særlige rettigheter for gjenlevende uføretrygdede i et nytt regelverk
- Alle tillegg til uføretrygd som er innvilget før 2020 skal videreføres nominelt fra dette tidspunktet
- For framtidige tilfeller: ytelse til etterlatte avkortes krone for krone mot uføretrygd

Tilleggsmandat – særregler for flyktninger

- Det er vanskelig å se argumenter for at ytelser til etterlatte flyktninger skal bygge på andre prinsipper om botid enn det som gjelder for flyktningers rett til andre ytelser
- Dersom forslagene i departementets høringsnotat blir fulgt opp, mener utvalget at det er vanskelig å holde fast ved unntaksregler utelukkende for etterlatte flyktninger

